

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

CAMBRIDGE LIBRARY COLLECTION

Books of enduring scholarly value

Linguistics

From the earliest surviving glossaries and translations to nineteenth-century academic philology and the growth of linguistics during the twentieth century, language has been the subject both of scholarly investigation and of practical handbooks produced for the upwardly mobile, as well as for travellers, traders, soldiers, missionaries and explorers. This collection will reissue a wide range of texts pertaining to language, including the work of Latin grammarians, groundbreaking early publications in Indo-European studies, accounts of indigenous languages, many of them now extinct, and texts by pioneering figures such as Jacob Grimm, Wilhelm von Humboldt and Ferdinand de Saussure.

Grammatici Latini

The eight volumes of the Grammatici Latini, published by Teubner between 1855 and 1880 under the general editorship of Heinrich Keil (1822–94), are an outstanding monument of nineteenth-century German philology. Keil published editions of Propertius and of Pliny's letters before turning to the works of the Latin grammarians, whose attempts to define and describe their own language have influenced the way in which modern researchers in language and linguistics have approached their discipline. Keil's only predecessor in this field was Helias Putsch, who in 1605 published *Grammaticae Latinae auctores antiqui*; Keil uses the same order in which to present his versions of the texts. The sixth volume contains works by Marius Victorinus and Maximus Victorinus together with other works on metre.

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

Cambridge University Press has long been a pioneer in the reissuing of out-of-print titles from its own backlist, producing digital reprints of books that are still sought after by scholars and students but could not be reprinted economically using traditional technology. The Cambridge Library Collection extends this activity to a wider range of books which are still of importance to researchers and professionals, either for the source material they contain, or as landmarks in the history of their academic discipline.

Drawing from the world-renowned collections in the Cambridge University Library, and guided by the advice of experts in each subject area, Cambridge University Press is using state-of-the-art scanning machines in its own Printing House to capture the content of each book selected for inclusion. The files are processed to give a consistently clear, crisp image, and the books finished to the high quality standard for which the Press is recognised around the world. The latest print-on-demand technology ensures that the books will remain available indefinitely, and that orders for single or multiple copies can quickly be supplied.

The Cambridge Library Collection will bring back to life books of enduring scholarly value (including out-of-copyright works originally issued by other publishers) across a wide range of disciplines in the humanities and social sciences and in science and technology.

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

Grammatici Latini

VOLUME 6: SCRIPTORES ARTIS METRICAE

EDITED BY HEINRICH KEIL

CAMBRIDGE
UNIVERSITY PRESS

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS

Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore,
São Paulo, Delhi, Dubai, Tokyo

Published in the United States of America by Cambridge University Press, New York

www.cambridge.org

Information on this title: www.cambridge.org/9781108006415

© in this compilation Cambridge University Press 2009

This edition first published 1874

This digitally printed version 2009

ISBN 978-1-108-00641-5 Paperback

This book reproduces the text of the original edition. The content and language reflect the beliefs, practices and terminology of their time, and have not been updated.

Cambridge University Press wishes to make clear that the book, unless originally published by Cambridge, is not being republished by, in association or collaboration with, or with the endorsement or approval of, the original publisher or its successors in title.

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

GRAMMATICI LATINI

EX RECENSTONE

HENRICI KEILII

VOL. VI

SCRIPTORES ARTIS METRICAE

MARIVS VICTORINVS MAXIMVS VICTORINVS

CAESIVS BASSVS ATILIVS FORTVNATIANVS TERENCEIANVS MAVRVS

MARIVS PLOTIVS SACERDOS

RVFINVS

MALLIVS THEODORVS

FRAGMENTA ET EXCERPTA METRICA

LIPSIÆ

IN AEDIBVS B. G. TEVNERI

MDCCCLXXIV

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

SCRIPTORES
ARTIS METRICAE

MARIVS VICTORINVS MAXIMVS VICTORINVS

CAESIVS BASSVS ATILIVS FORTVNATIANVS

TERENTIANVS MAVRVS

MARIVS PLOTIVS SACERDOS

RVFINVS

MALLIVS THEODORVS

FRAGMENTA ET EXCERPTA METRICA

EX RECENSIONE

HENRICI KEILII

LIPSIÆ

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

MDCCCLXXIV

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

GODOFREDO BERNHARDY

COLLEGAE SVO

D.

HENRICVS KEIL

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

P R A E F A T I O

Artis grammaticae Marii Victorini tres supersunt codices nono saeculo, ut videtur, scripti, Palatinus 1753, Valentianus M. 6. 10, Parisinus 7539.

Palatinus codex in membranis formae oblongae scriptus olim monasterii S. Nazarii Laurissensis fuit. nam in vetere codicum Laurissensium indice saeculo decimo scripto, quem post Maium spicileg. Rom. v. V p. 161 sqq. accuratius Wilmannsius mus. Rhen. v. XXIII a. 1868 p. 385 sqq. edidit, descriptus est his verbis apud Wilmannsium p. 390, *ars marii victorini grammat. et athelmi de regula metrorum et enigmata simphosii in uno cod.* accuratam codicis descriptionem exhibuit Wilmannsius p. 401, qui eum recte, ut videtur, nono saeculo scriptum esse dixit; ipse olim anal. gramm. (Halis a. 1848) p. 20 decimo saeculo librum tribueram; Studemundus initio decimi saeculi eum scriptum esse existimavit. Victorini autem libri f. 1—62 scripti sunt ita (nam quo facilius de conditione operis iudicari possit, inscriptiones et subscriptiones librorum in uno conspectu positas adscribam) ... *S GRAMMATICA MARIi VICT. . . . . rtium grammaticarū* sqq. superiore schedae margine corroso complures litterae ex primis versibus perierunt; deinde proxima scheda, quae olim fuit, amissa est. veteri inscriptioni manu recenti superscripta sunt haec, *Victorini de metricis dydascalicis liber I*, quae petita sunt ex subscriptione primi libri f. 23*, *MARIi VICTORINI DE METRI | CIS DIDASCALICIS LIB. I. EXPLICIT FELICITER | INCIPIT LIB. II. LEGE FELICITER | DE PROTOTYPIS SPECIEBUS NOUEM.* — f. 34 *DIDASCALICUS PROTOTYPORUM NOUEM | EXPLICIT LIBER SECUNDUS | INCIPIT LIBER TERTIUS | DE CONIUNCTIS INTER SE ET MIXTIS METRIS | PRAGMATICIS FELICITER SCRIPTORI ET LECTORI.* — f. 47* *EPCL LIB. III TILX* | f. 48 *INCIPIT LIBER IIII LEGE FELICITER | DE CONEXIS INTER SE ATQUE INCONEXIS QUAE GREGI ACYNAPHTHA UOCANT PRAGRATICUS* (primum *BRAGRATICUS* scriptum erat). — f. 58* *proferre possemus AELII FESTI | APTHONII V. P. DE METRIS OMNIBUS EX | PLIŪ LIB. IIII FELICIT̄ UTERE STEPHANE SCRIPTOR & | LECTOR* | f. 59 *INTER initia huius operis id est in prima ode* (p. 174, 1) — f. 61* *habentur itaque apud horatium habita dinumeratione metrorum genera*

XXI in libris carminum et epodis ODE EST DULCEDINE SONI UERBUM LEXISUE pronuntiata (p. 183, 22) — f. 62 *dicitur colon EXPLICIT* (p. 184, 14) | *incipiunt indicula centonis probae inlustris | romanae aniciorū mater* — f. 70* *superis concessit ab oris Omnipotens: Probae cento Vergilianus* || f. 71—74* *Ad basilium amicum sergii. Ultimorum syllabarum — diphthongis. final. regul. explicit feliciter amen: de finalibus metrorum* p. 228—242 || f. 75 *incip̄ p̄ quinti papirii ortografia feliciter lectori et scriptori. Iustitia — castius.* maiore parte paginae et duabus proximis vacuis relictis sequuntur haec, f. 76*—109* *Aldhelmi ars metrica*, f. 110—113 *aenigmata Symphosii*, f. 113* *fragmentum Pompeii de barbarismo (incipit de vitiis quae fiunt in barbarismo. Sunt aliqua vitia quae vitare debemus — sibilum habet)*, f. 114—116 *Bonifacii tractatus de caesuris versuum et de metris*, f. 116*. 117 *versus varii. codicem in Marii Victorini libris cum Putschii editione in meum usum contulit Henricus Brunnus, cuius operam postea Ludovicus Ieepius denuo inspecto et accuratius excusso codice supplevit. praeterea Studemundus quaedam ex primo et secundo libro partim a se partim a Wilmannsio cum Gaisfordii editione collata mecum communicavit. scriptura saepe deletis vel superscriptis litteris vel additis vocabulis, quae omissa erant, correctae est. e quibus cum quaedam ab ipso librario inter scribendum correctae, quaedam alia, sed eiusdem aetatis manu scripta essent, ab iis qui codicem excusserunt certo et consentiente iudicio cognosci non potuit, quid veteri librario, quid correctori, qui eum secutus est, tribuendum esset. diversa autem ab his veteribus correctionibus sunt pauca, quae recenti manu correctae vel in marginibus adscripta sunt. in non nullis locis etiam, in quibus scriptura archetypi, ut videtur, deleta erat vel certo cognosci non poterat, paucarum litterarum spatio vacuo relicto lacuna indicata est. ceterum scriptura valde inaequali usus est librarius, adeo ut modo plures modo pauciores versus in singulis paginis scriberet: nam in aliis duodequadraginta, in aliis quinquaginta tres, in plurimis quidem undequinginta versus scripti sunt.*

Codex Valentianus in membranis formae quadratae scriptus, 'Liber monasterii sancti Amandi in Pabula ordinis diui benedicti', eadem continet, quae e Palatino codice supra indicavi, primum Marii Victorini libros *INCIP̄ GRAM | MATICA MARIi VICTORINI | DOCTORIS EXIMIi | Artium grammaticarum* sqq. (*DOCTORIS EXIMIi* posteriore manu adscriptum esse visum est Alfredo Holdero, qui quaedam ex hoc codice descripserat) — *dicitur colon | DE METRIS EXPL. FELICIT̄ | UTERE QUI LEGIS*, deinde Probae centonem, libellum de finalibus Sergii nomine inscriptum, Aldhelmi librum. nono saeculo scriptum esse librum iudicavit, Bethmannus, qui eum descripsit *Archiv f. ältere deutsche Geschichtkunde* v. VIII p. 94, et mihi codicem cum Putschii editione conferenti sic videretur.

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

PRAEFATIO

IX

Codex Parisinus foliorum octoginta formae quadratae nono saeculo scriptus solum Victorinum continet, | *INCIPIT ARS GRAMMATICA UICTORINI MARI DE ORTOGRA|FIA ET DE METRICA RATIONE Artium grammaticarum — dicitur colon EXPLICIT ARS GRAMMATICA UICTORINI MARI DE ORTOGRAPHIA ET DE METRICA RATIONE.* scriptura codicis valde accurata est vicenis et senis versibus in singulis paginis scriptis. paucis locis singula verba, quae in textu omissa erant, in marginibus eadem manu adscripta, raro etiam posteriore manu superscriptis litteris quaedam correctae sunt. hunc codicem cum exemplari editionis Sanctandreae a. 1584 collatum habuit Gaisfordius eiusque ab illa editione discrepantiam in margine suae editionis adnotavit. ipse parte primi libri denuo collata scripturam satis accurate ab illo indicatam, pauca eaque fere levioris momenti omissa inveni. non nullis locis obelos in marginibus adpositos esse Gaisfordius indicavit, ut p. 16, 2; 5, quibus ille corruptelam verborum, quae ita notata essent, significari putabat. nimirum quos ille obelos dixit, sunt lineae admodum tenues eodem colore, quo textus verborum scriptus est, exaratae. sed his eam vim tribuendam esse, quam Gaisfordius voluit, parum probabile est.

Praeter hos codices, qui soli integros Marii Victorini libros continent, excerpta orthographica ex primo libro p. 7, 35—26, 13 petita leguntur in quattuor codicibus Vaticanis s. XV, Vat. 1493 *incipiunt fragmenta ex Mario Victorino de orthographia. Nunc res admonuit — torculari . . . finis. Marii Victorini finiunt fragmenta*; Vat. 2725 *Marii Victorini grammatici nobilissimi de orthographia uel analogia lege feliciter Nunc res admonuit — torculari λενου. quod repertum est ex Mario Victorino de orthographia uel analogia feliciter explicit*; Vat. 2930 *Victorini opusculum. Nunc res admonuit — ληνος*; Urbin. 452 *Marius Victorinus grammaticus de orthographia uel analogia. Nunc res admonuit — (p. 19, 10) ut coaequat coemit coequit. finis.* huius generis librum habuit Ioannes Pierius Valerianus, qui in castigationibus in Virgilium a. 1521 primum editis in bucol. 2, 59 fragmenta quaedam Victorini de orthographia sibi dono data esse a Iano Parrhasio scripsit eorumque saepius deinde mentionem fecit. nam ea omnia, quae a Valeriano citata sunt, in his excerptis inveniuntur, neque praeter haec quidquam ex Marii Victorini libris, antequam ederentur, Itali noverunt.

Edita autem est Marii Victorini ars primum e codice Palatino, quo tum, cum Laurissensis erat, Ioannes Sichardus usus est. eo enim auctore primum duo capita ex primo libro deprompta, *Placuit — recipiemus* (p. 32, 18—34, 23) et *Nunc quoniam — torculari* (p. 7, 35—26, 13), una cum tribus libellis, qui postea vulgo Maximo Victorino tributi sunt, et cum aliis grammaticis edita sunt Basileae a. 1527.*) de codicibus ab

*) Basileensis editionis titulus hic est: 'Rei grammaticae Rhemius Palaemon de summa grammatices. Q. Terentius Scaurus de orthographia. Aelius Donatus de bar-

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

editore adhibitis scripta sunt haec in praefatione Adami Petri ad filium f. 2*, 'De metris uero comicis, quia altissimum uideremus apud grammaticos nostrates silentium, ex Mario Victorino, cuius sunt et alia non indoctiora, quaedam sumus mutuati, quae nobis hoc promptius Sichardus communicauit, ut et me sibi demereretur, et studiis tuis 'simul consuleret'. deinde Victorini libris haec praemissa est praefatio, 'Lectori. Torsit pro exiguitate sua hic nos Victorinus satis misere, dum nullam de eius aetate atque patria rationem inire possumus certiore, eoque magis, quod exemplariorum tanta esset inter se dissensio, quorum duo e Laurissa, tertium ex Murbachio nobis Sichardus communicauerat: Sed nos alterum plane coëgit, ut nec eiusdem quidem auctoris omnia crederemus, praesertim cum Laurissanum exemplar sua Maximo cuidam Victorino, aliud uero contra Mario asserat, quem constat eruditione celebri Lactantii temporibus Romae, cum alioqui Afer esset, Rhetorica docuisse. Praeterea nec uidebatur simile ueri, toties eundem autorem uersatum esse in eodem argumento, adeoque in speciem puerili. Quamobrem, quae sunt Marii illius reliqua, maiora quidem quam ut nunc edi possint, nec paulo etiam hiis doctiora, statuimus propediem seorsim emittere, ne habeant studiosi literarum ubi officium nostrum iure desiderare possint. Tantum erat optime lector, quod tua interesse duximus. Vale, et nos pro ea, quam bonis auctoribus excudendis nauamus, sedulitate candide amplectere'.

Postea Ioachimus Camerarius eiusdem Sichardi opera usus uniuersum opus una cum Eulychis et Seruii libris edidit Tubingae a. 1537, cuius editionis titulum posui gramm. lat. v. V p. 442. Victorini codicem a

barismo, pedibus, tonis. Seruius Honoratus in Aelium Donatum, et de syllabarum quantitate. Marius Victorinus de enuntiatione literarum, orthographia, et metris comicis. Papyrii Praetextati fragmentum de orthographia. Cornelius Fronto de differentiis uocabulorum. Quos iam nunc in lucem protulit Adamus Petrus Basileae, mense Augusto. An. M. D. XXVII. Cum priuilegio Caesareo'. continentur primum haec, f. 3—19 Q. Rhemnii Palaemonis Vicentini ars grammatica. f. 20—30 Q. Terentii Scauri de orthographia ad Thesem. f. 31—44 Aelii Donati barbarismus etc. f. 45—54 Seruii Honorati in Aelium Donatum commentarium, f. 55—62 Seruii Honorati de ratione ultimarum syllabarum ad Aquilinum Liber (in marg. alias Basilium). Ultimarum syllabarum naturam — exceptis scilicet positione longis aut diphthongis. Finis. deinde Victorini libri post praefationem supra positam exhibiti sunt ita, f. 63*—76 'Marii Victorini Afri viri eruditissimi de re grammatica liber. Ars uniuscuiusque rei est scientia — Ex hiis caeteros animorum motus intelligere possumus. Finis. f. 76—82 Marius Victorinus de carmine heroico. Metrum est rei cuiuscunque mensura — De caeteris uero suo loco exequemur. Marii Victorini Afri de metro hexametro dactylico finis. f. 82*—91 Maximi Victorini de ratione metrorum commentarius. Liquecentes autem literae sunt quatuor — longa sunt, ut ultra, una, f. 91*—93* De enuntiatione literarum Victorini Afri. Placuit autem antequam de natura syllabarum — propter peregrina uocabula recipiemus. Finis. f. 94—105* Eiusdem Victorini Afri de Orthographia liber, ex codice Laurissensi. Nunc quoniam res admonuit, non absurdum uidetur — tam in foro, quam in nauis et torculari. Victorini Afri Orthographiae finis'. sequuntur deinde Q. Papyrii de orthographia fragmentum et Cornelius Fronto de differentiis uocabulorum.

Sichardo se accepisse scribit in praefatione, 'Quod autem restat pauca de authoribus libellorum istorum uerba faciamus. Primo igitur inuenimus praescriptum nomen Marii Victorini, in codice cuius copiam nobis fecit eximius Iurisc. Ioann. Sichardus, cuius uno quidem in loco tituli mutationem depraehendimus*), eiusmodi tamen quae non deberet in dubium nocere constantem et certam huius nominis auctoritatem. Hunc notum est uixisse illis temporibus quibus et Donatus Grammaticam Romae docuit, et a Grammatica ad Rhetoricae artis professionem progressum, in opinione omnium singulari fuisse, et in foro statuam meritum. Idem admodum senex Christianam est pietatem amplexus, quod August. luculente exposuit, ut separatim apponi curauimus'. in iis quae antea iam edita erant Camerarius Basileensi editione usus est, cuius lectionem paucis locis e codice correxit. secunda codicis scheda, quam Basileensis editor decem annis ante legerat, tum iam perierat. quo factum est ut Camerarius non solum ea quae ex hac parte edita nondum erant (p. 6, 10—7, 33) omitteret, sed etiam ea parte, quae est de enuntiatione litterarum p. 32, 18—34, 23, ante commentarium de orthographia p. 7, 34—26, 13, sicut in Basileensi editione factum erat, posita ordinem uerborum perturbaret. finem autem Victorini eo loco, ubi in libris manu scriptis nomen Aphthonii subscriptum est p. 173, 31, fecit f. 92 editionis suae, *proferre possimus. finis.* nam indicem metrorum Horatii, qui post illam subscriptionem in codicibus legitur, cum ipsa subscriptione omisit. sed ea quae deinde in fine operis p. 183, 22 sqq. scripta sunt f. 96* editionis suae post Seruii libellum de pedibus et accentibus, ut vacuum unius paginae spatium impleret, edidit hoc praemisso titulo, *Ex Aelio Festo Aphthonio de carminis appellationibus. ὠδή, est dulcedine — comma dicitur colon.*

Camerarii editio expressa est in editione Sanctandreana, 'Mari Victorini, grammatici et rhetoris, de orthographia, et ratione carminum libri III. Servi Mari Honorati, de pedibus versuum, accentibus, et quantitate syllab. libri II. Apud Petrum Sanctandreanum, CIO. IO. LXXXIV.' in qua editione commentarius de ode, quem separatim posuerat Camerarius, non mutato titulo, quem ille fecerat, repetitus, sed magis etiam a Victorino remotus et post alterum libellum Seruii de finalibus syllabis positus est. in fine editionis paucae adiectae sunt notae, quas nescio quo iure Gaisfordius Hieronymo Commelino tribuerit. hanc editionem Putschius secutus est, qui commentarium Aphthonii qui dicebatur prorsus omisit, reliqua sic, ut ante eum edita erant, repetiuit; paucos tamen locos, ut p. 23, 27, e codice aliquo ab iis quibus nunc utimur non diverso correctos habuit. postremo Gaisfordius Parisino codice, ut supra dixi, usus Marium Victorinum in scriptoribus latinis rei metricae edidit. is multa e codice emendauit, iustum ordinem in initio primi libri restituit et lacunam

*) Ad nomen Aphthonii quarto libro subscriptum haec referenda sunt.

ibi relictam supplevit. ceterum in fine operis nihil mutavit, sed omissis iis quae de metris Horatii scripta sunt p. 174 sqq. commentarium Aphonii qui dicebatur cum inscriptione, quam fecerat Camerarius, repetivit.

Redeo ad libros manu scriptos, ut qua ratione iis usus sim dicam. ex tribus libris igitur, quibus Victorini artem memoriae proditam esse dixi, Palatino codici, in quo plurima paulo rectius quam in reliquis duobus scripta sunt, primum locum tribui. cum hoc Valentianus eadem fere aetate scriptus ita consentit, ut non videatur dubitari posse quin ex eo ipso, postquam sic, ut nunc eum habemus, ab altero librario correctus erat, descriptus sit. nam non solum illius scriptura cum levissimis vitiis tam accurate expressa est in hoc, ut et in orthographia et in verbis coniungendis vel separandis eadem ratio constanter servata sit, sed nova etiam accesserunt vitia, in quibus librarium vel compendia scripturae, quorum multa saepe repetivit, non recte intellexisse vel iis quae in Palatino codice correctae erant in errorem inductum esse apparet. Parisinum quoque codicem e Palatino descriptum esse contendit Wilmansius mus. Rhen. v. XXII p. 401. et sane in hoc quoque complura eiusdem generis exempla sunt, in quibus non nulla etiam prorsus eodem modo atque Valentianus scripta praebet. verum tamen neque tam accurate hic Palatini codicis scripturam sequitur quam ille, et quaedam, quae in eo corrupta sunt, recte scripta servavit, quamvis ea et numero pauca et genere exigua sint. accedit quod ipsa scriptura Parisini codicis, nisi fallit memoria, paulo antiquior mihi olim esse videbatur, quam Palatini. quare hunc quidem non ex Palatino codice descriptum, sed utrumque e communi archetypo expressum esse existimavi*).

*) Quamquam ea quae de libris manu scriptis dixi paucis exemplis non posse confirmari scio, tamen non nulla, quae maxime huc pertinent, adscribam, in quibus A Palatinum, B Parisinum, V Valentianum codicem significat. in Valentiano igitur codice quo modo iis locis, in quibus Palatini scriptura correctae erat, erratum sit, his probatur exemplis: p. 50, 15 *hoc metro homerus heroum uirtutes est prosecutus* B, *hoc metro homerus horoum uirtutes est prosecutus* A, *hoc metro homerus uirtutes est prosecutus* V || 58, 8 $\tau\rho\iota\acute{\alpha}\varsigma$] $\tau\rho\iota\acute{\alpha}$ A, TRICA B, *trica* V || 86, 34 *aphrodisiacum* B, *aphro:idiacum* A, *aproasiacum* V || 99, 14 *abit auipedis* B, *abit abipedis* A, *abita ubipedis* V || 123, 12 *anapaestico par ac simile mea*] *anapaesti co:par:ac similem* A, *anapaestico simile mea* B, *anapaesti simile mea* V || 130, 28 *ionica ut est tota caduca* B, *ionica aũ tota caduca* A, *ionica ut est caduca* V || 162, 13 *hemistichiorum* B, *hemistichiorum* A, *hemistichorum* V || 181, 31 $\delta\tau\theta\epsilon\lambda\lambda\acute{\alpha}\varsigma\text{CONOC}$ A, $\delta\tau\theta\epsilon\lambda\lambda\acute{\alpha}\text{CSCONOS}$ V. errorum ex compendiis ortorum haec sunt exempla: p. 20, 12 ξ *et* ψ AB, ξ *et inter* V || 40, 23 *contra* B, $\bar{\sigma}$ A, $\bar{\eta}$ V || 40, 29 *uel contra* B, l $\bar{\sigma}$ A, l *quoque* V || 45, 25 *uel quia* B, $\bar{u}$ *quia* A, u *quia* V. ex iis quae in Parisino codice rectius quam in Palatino et Valentiano scripta sunt paulo

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

Itaque ex Palatino codice (A) et ex Parisino (B) omnem scripturae discrepantiam in adnotatione exhibui; Valentiano in iis locis, ubi Palatini codicis scriptura correcta erat, usus sum, quo certius constaret, quid antiquo tempore vel ab ipso librario vel a vetere correctore mutatum, quid postea additum esset. in quo siquid non addito signo correctoris (a) simpliciter correctum esse in codice dixi, quandoquidem id ab ipso librario factum esse constabat, neque indicavi quid in Valentiano scriptum esset, emendata lectio in hunc recepta est. nam ut veteres correctiones accurate plerumque expressae, ita recentiores et fide antiquitatis destitutae, quas adposito asterisco (a*) notavi, ab eo alienae sunt. praeterea in iis quae in initio primi libri defectu membranarum ex Palatino codice perierunt pro hoc Valentianum usurpavi, eoque adhibito versus paucis litteris in illo mutilatos, si modo de scriptura certo constabat, accurate describere opus non fuit. sed in Palatino quoque et Valentiano codice ea omnia, quae non tam ad diversitatem lectionis quam ad scribendi vel pronuntiandi rationem pertinent, operosa diligentia adscribere inutile esse putavi, praesertim cum librariorum neque constantem neque ex antiqua memoria traditam rationem in hoc genere secutos, sed suo arbitrio usos esse viderem. quamquam fuerunt, in primis in ea parte libri, quae in ipsa orthographia versatur, quae subtiliorem curam requirerent. deinde quid in Palatino codice super versus scriptum esset vel quae liturae in continua scriptura apparent, non pari cura omnibus locis adnotavi: nam maxima eorum

graviora sunt haec: nam maior pars ita comparata est, ut coniecturae tribui possit: p. 3, 9 *quicquid* B, *quia* AV || 10, 13 *antiqui pro sed scribebant sedum nostra aetas* B, *antiqui pro sed set scribebant sed cum nostra aetas* AV || 12, 3 *coniunctum* B, *ciocum* AV || 67, 1 *peleus* B, *pcus* A, *ꝑcus* V || 84, 3 *propagari* B, *progari* A, et ut videtur V ||

116, 5 *continuum persyllabarum* et in margine *pentasyllabum* B, *continuum per syllabarum* AV || 139, 8 *ereterras* B, *ereterras* AV || 169, 21 *Horatiano] orationo* B, *placiano* AV. ea quae ad supplendas lacunas in Palatino et Valentiano codice relictas addita vel plenius scripta sunt in Parisino p. 33, 10, 98, 5, 103, 11 coniectura inveniri potuerunt. sed in primis memorabile est, quod in uno loco, qui compluribus verbis omissis in Palatino codice corruptus est, non solum Parisinus. sed etiam Valentianus plenior scripturam praebet, p. 116, 28 *cui exametro hanc epodum (epodū V) subdidit bimarissae corinthi ut diximus e tetrametro compositam* BV, *cui exametro compositam* A. sunt etiam alia exempla, sed leviora, in quibus cum Parisini codicis

scriptura Valentianus consentit, p. 82, 14 *a dimetr̄is* A, *a dimetros* BV || 92, 27 *viridis] uiri dis* lacuna paucarum litterarum post *uiri* relicta A, *uiriperdis* BV || 160, 90 *hactenus* A, *huc usque hactenus* B, *hususq: actenus* V. ceterum propter summam trium librorum similitudinem et manifestam originis cognationem, cum Parisinus codex paucis locis meliora praebeat quam Palatinus, Valentianus vero ad utriusque fidem supplendam nihil omnino adferat, non multum interest, utrum quis solum Palatinum tamquam fontem reliquorum sequendum, an alteri ex his quoque aliquam auctoritatem tribuendam esse dicat. certius autem tum demum ea de re iudicari poterit, cum Parisinus codex denuo inspectus et accuratius excussus fuerit. cuius rei cum mihi olim spes facta esset, mox, dum editio paratur, publica tempora obstabant.

XIV

PRAEFATIO

pars in rebus levissimis neque ulla cura dignis versatur. denique cum in Parisino codice praeter ea quae in prima parte libri ipse contuli Gaisfordii fide utendum esset et quibusdam locis dubitari posset, num recte scriptura codicis ab eo indicata esset, in his eadem ratione, quam in Caesii Bassi et Atilii Fortunatiani libris tenui, usus sum, ut principis editionis lectione indicata discrepantiam codicis non adnotatam esse significarem. Vaticanorum codicum, in quibus excerpta de orthographia scripta esse dixi, copia mihi tum, cum editionem parabam, facta non erat. postea accepi apographum codicis Vaticani 2725, quocum reliqui tres fere consentiunt. ex hoc discrepantiam scripturae in fine voluminis adnotavi. ipsa excerpta ex eodem codice descripta edidi ind. lect. univ. Hal. aest. a. 1874 quamquam autem illa excerpta ex codice aliquo ab iis qui supersunt diverso, cuius apographum habebat Ianus Parrhasius, ducta sunt, tamen, cum et pauca sine certo ordine ex eo deprompta et omnia neglegenter scripta et perturbata sint, raro melioris scripturae vestigia apparebant. ex editionibus Camerarii (Ϛ) et Basileensi (ω), quas nullam auctoritatem ad lectionem constituendam habere apparet, ea quae vel recte in illis emendata erant vel propterea, quod ex his vulgaris scriptura propagata erat, memorabilia esse videbantur adscripta sunt.

Marii Victorini nomen in praescriptione et subscriptione primi libri in tribus codicibus, in fine universi operis p. 184 in uno Parisino legitur. solo Victorini nomine praescripto Rufinus comm. in metr. Terent. p. 556, 22 et 557, 19 duos locos ex secundo libro p. 78, 19 et p. 80, 27 depromptos exhibuit, eodemque modo usus p. 565, 3 Victorinum inter eos qui numeros esse in Terentii et Plauti et ceterorum comicorum et tragicorum fabulas voluerunt appellavit. idem nomen restituere non dubitavi in excerptis codicis Sangallensis p. 639, 15, in quibus excerptis complura ex Victorini libris deprompta leguntur. et haec sola exempla sunt, quibus inferioris aetatis grammaticos his libris usi esse reperiuntur. sed diversum ab his codicum et grammaticorum testimoniis est illud, quod in tribus codicibus quarto libro subscriptum est p. 173, 32, *Aelii Festi Aphthonii viri perfectissimi de metris omnibus explicit liber IIII*. hac enim subscriptione, quae olim a Camerario omissa, postea a Gaisfordio primum e Parisino codice prolata est, hoc significari intellexit Bergkii Philol. v. XVI p. 639 sqq., ut quattuor libri qui praecederent non Victorino, sed Aphthonio tribuerentur*).

Itaque cum duorum grammaticorum nomina in uno opere coniuncta sint, primum illud apparet, ea quae post illam subscriptionem in codicibus de metris Horatianis et de ode et colo et commate scripta sunt ab Aphthonio

*) Quae praeterea Bergkii ad hanc sententiam confirmandam attulit, cur improbarem, exposui in commentatione academica Halis a. 1870 edita, quaest. gramm. p. I de Marii Victorini arte grammatica.

aliena esse. deinde non minus certum est ne ea quidem quae ab initio operis usque ad eum locum, in quo post commentarium de syllabis p. 31, 16 lacunam indicavi, leguntur huic auctori tribui posse. nam ut illo loco, quem dixi, ordo disputationis et nexus sententiarum manifesto perturbatus est, ita in reliquis, quae propter illam subscriptionem quarti libri Aphthonio tribuenda sunt, certum scriptoris consilium, quod ipsis librorum inscriptionibus indicatum est, conspicitur. nam duobus prioribus libris, qui didascalici dicuntur, praecepta metricae artis ita exposuit, ut primo libro, qui est de metrica ratione, elementa artis explicaret a litteris, sicut mos grammaticorum fuit, initio facto, secundo novem prototypa metra describeret. his duobus libris deinde item duos, quos pragmaticos esse voluit, addidit, quibus omnia metrorum genera, quae vel inventa a poetis essent vel fingi e prototypis possent, describenda sibi sumpsit. et in tertio quidem libro de coniunctis inter se et mixtis metris primum qua ratione inter se miscerentur metra exposuit, deinde quem ad modum ex duobus metris principalibus, hexametro dactylico et trimetro iambico, reliqua derivarentur explicavit. in quarto libro de conexis inter se atque inconexis, quae Graeci *ἀσυνάκρητα* vocant, ea metra, quae ex permixtione hexametri dactylici et trimetri iambici orta essent, persecuturus varia versuum genera tractavit et interposita disputatione de origine musicae artis metra Horatii descripsit. ab hoc igitur quattuor librorum argumento longe diversa est prior operis pars, quae ante eum locum, quem dixi, scripta est. nam primum eorum omnium quae ibi tractata sunt nihil proprie ad metricam disciplinam, in qua reliqua versantur, pertinet, sed de definitione artis et de arte grammatica, de voce, de litteris, de orthographia, de syllabis sic, quasi universam artem grammaticam scriptor expositurus esset, disputatum est. deinde in ipso genere disputandi multa apparent scholasticae institutionis vestigia. nam et in initio libri plurima per interrogandi et respondendi formam scripta sunt, et in praeceptis orthographicis crebrae inveniuntur adlocutiones quasi coram discipulis docentis p. 12, 20. 13, 11; 18; 25. 14, 10; 14; 24. 15, 19. 16, 5. 20, 6. 21, 16; 18; 20 sqq. 22, 25. 23, 22. 24, 15. 25, 9; 16. quarum rerum nihil, praeter pauca quidem secundae personae exempla, invenitur in iis quae Aphthonio tribuenda esse dixi. denique commentarii de litteris et syllabis ab Aphthonii quidem disputatione p. 31, 17 sqq., quae tota ad metricas rationes instituta est, prorsus diversi sunt, sed cum Charisio et Diomede, non numquam etiam cum Donato et Dositheo, et haec et ea quae praeterea de arte et de voce in hac parte scripta sunt ita consentiunt, ut grammaticum iisdem auctoribus, quos illi secuti erant, usum esse appareat. commentarius autem de orthographia, quamquam praeter consuetudinem grammaticorum additus et ab antiquo et docto auctore haud dubie petitus est, tamen cum disputatione de litteris, in quibus orthographia versatur, ita coniunctus est, ut dubitari nequeat quin is quoque ab eodem grammatico, qui reliqua quae

hoc loco legimus composuit, collectus et in compendium redactus sit. quare haec omnia Mario Victorino, cuius nomen in codicibus praescriptum est, recte tribuuntur.

Sequuntur Aphthonii libri quattuor continuo argumento, quod supra indicavi, apte inter se conexi, sed a superiore parte diversi. in his tres adhibiti sunt metricae artis auctores, Caesius Bassus, Terentianus Maurus, Iuba. e quibus Caesium quidem Aphthonius non nominavit; sed quid ab eo receperit ex iis maxime intellegitur, quae ex fragmento Caesii Bassi repetita et partim iisdem verbis comprehensa apud eum leguntur, quamvis ea a Terentiano recepta non sint, de versu sotadeo p. 92, 13 Caes. p. 255, 3; de versu archebuleo p. 126, 6 Caes. p. 256, 8; de trimetro iambico claudio p. 136, 19 Caes. p. 257, 7; exempla versus saturnii p. 139, 6 Caes. p. 265, 17. Terentianum semel nominavit p. 83, 27 eaque ei tribuit, quae apud eum non inveniuntur neque sic, ut illo loco relata sunt, ab eo scribi potuerunt. sed multos Terentiani versus tamquam exempla metrorum posuit et praecepta eius de litteris et metris, quorum magnam partem recepit, saepe ita expressit, ut dictionem versibus accommodatam in prosa oratione retineret. quin etiam verbis illius non intellectis quibusdam locis in errorem inductus est, ut p. 33, 20 de enuntiatione litterarum, p. 121, 23 de versibus Pomponii, p. 154, 17 de metro anacreonteo. plurima vero, maxime in primo et in secundo libro, Iubae debuit, quem bis appellavit, p. 88, 4 de antispasto et p. 94, 6 de ionico. nam praeter ea quae nomine Iubae adscripto ab aliis grammaticis citata sunt, de pedibus iambici metri p. 80, 5 a Rufino comm. in metr. Terent. p. 562, 11, de octametro iambico p. 82, 25 ab eodem p. 564, 1, exemplum tetrametri trochaici p. 85, 11 a Mallio Theodoro p. 595, 13, multa apud eum inveniuntur, quae propter consensum eorum grammaticorum, quos illo auctore usos esse constat, ad eundem revocanda sunt. atque etiam ad graecos artis metricae scriptores, Hephaestionem, scholia Hephaestionis, grammaticum Ambrosianum *περὶ τῆς τῶν ποδῶν ὀνομασίας*, iste consensus pertinet; cumque illi ab Heliodoro, quem vel maxime e Graecis Iuba secutus erat, multa receperint, sequitur ut quae apud illos ab Heliodoro ducta sunt, apud Aphthonium Iubae vindicentur. praeterea si quis acrius attenderit, non solum doctrinam utriusque metrici plurimis locis expressam, verum etiam ex elocutione, quae in fragmentis Iubae apparet, multa relicta esse inveniet. denique ut recte existimetur, quam multa ab eo Aphthonius receperit, sciendum est Iubam, qui post Terentianum de metris scripsit, libro illius usum esse, quamvis diversam ab eo rationem artis secutus sit. certum eius rei exemplum praebent ea quae hoc auctore apud Marium Victorinum p. 80 de iambico metro scripta sunt, quae cum haud dubie ad Iubam referenda sint, aperte Terentiani praecepta respiciunt. nec minus certum esse puto versus carminis Falisci p. 123, 20 ex Terentiani libro a Iuba receptos esse. idem de duobus versibus

Septimio Sereno adscriptis p. 122, 15 suspicatus sum p. 623, 31. num Caesii quoque librum Iuba adhibuerit, dubitari potest; in iis tamen quae ex hoc deprompta apud Marium Victorinum leguntur sunt quaedam, quae Iuba auctore videntur recepta esse. sed longiore disputatione, quam quae hoc loco institui possit, opus est, ut demonstretur quid uni cuique ex tribus auctoribus, quos dixi, in Aphthonii libris tribuendum sit. interim loci in margine editionis indicati, in quibus eadem res vel apud Marium Victorinum vel apud alios grammaticos tractatae sunt, ad hanc quaestionem aliquam utilitatem praebebunt, quamquam illi non hoc consilio compositi, sed ad emendationem verborum adiuvandam adscripti sunt, et non nullos locos, quos res exigebat, a me omissos esse video. nunc autem hoc probavisse satis fuit, alios auctores in Aphthonii libris, alios in superiore parte operis adhibitos esse.

Iam si quaerimus, qui factum sit ut cum paucis Marii Victorini commentariis amplissimi libri Aphthonii coniungerentur, hos quidem initio deminutos esse apparet; et fieri potuit ut eadem lacuna, qua pars commentarii de litteris hausta est, plura etiam ex priora parte libri perirent. neque tamen casui et veteri errori tribuendum est, quod duorum grammaticorum commentarii et nomina uno opere coniuncta sunt. nam in iis quae Aphthonii esse dixi unus certe invenitur locus, in quo eorum quae antea scripta erant mentio fiat, p. 35, 21 *positione vero octo modis, ut supra relatum est, fiunt, ex quibus sex videntur aperti, de septimo etiam nunc tractemus*. haec enim ad disputationem de syllabis positione longis p. 27, 1 pertinent, propter quam disputationem hoc loco ex uberiore eiusdem rei expositione pauca excerpta sunt. quod contra ea quae deinde leguntur p. 36, 9, *nunc de communibus plenissime tractemus, unde sumus digressi*, non ad hanc partem, sed ad p. 32, 15 *qua condicione etiam in metris communes syllabas faciunt* referenda sunt. itaque cum ipse Victorinus suis commentariis libros Aphthonii subiecerit, simul hoc intellegitur, eum non integros libros, sicut a grammatico scripti erant, recepisse, sed ita in suum usum convertisse, ut quaedam suo arbitrio mutaret. atque haud scio an eius mutationis indicia in hac condicione librorum, quae nunc est, deprehendantur. nam iustus sententiarum ordo rebus de quibus modo dictum erat repetitis vel verbis non satis apto loco interpositis saepe ita perturbatus est, ut neque ab uno grammatico haec ita, ut nunc leguntur, scribi potuerint, neque omnis illa perturbatio ad vulgares librorum errores vel ad interpolationem eam, quam omnes grammaticorum libri, dum frequenti usu in scholis inferioris aetatis tractantur, passi sunt, referri queat. in his igitur locis cum Victorinus iis quae ab Aphthonio scripta acceperat alia neglegentius adderet, alia omitteret, minus recte interdum duorum grammaticorum verba videntur coniuncta esse.

Restat extrema pars operis, in qua primum metra omnium carminum Horatii breviter describuntur, deinde, id quod cum hac materia coniunctum

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

XVII

PRAEFATIO

est, de ode et melo et de colo et commate pauca adduntur. quae pars quamquam unius Parisini codicis subscriptione, quae quidem ex primo libri repeti poterat, Victorino tribuitur, in Palatino autem codice sine nomine auctoris scripta est, tamen non dubitavi eam Victorino continuare. nam cum nihil in his insit, quod iure ab illo alienum iudicari debeat, tum ipse quid secutus sit verbis in initio commentarii de metris Horatianis p. 174, 1 positus indicavit. nam quoniam enumeratio omnium carminum vel ab Aphthonio non exhibita vel a Victorino omissa erat, sicut dictum est p. 161, 15, postea hunc defectum ita supplevit, ut singulis metrorum generibus omnia carmina, in quibus ea invenirentur, adponeret. in commentario de ode paucis quae supra p. 54, 2 iam scripta erant repetitis quaedam ex aliis fontibus petita addidit.

Post Marium Victorinum posui quattuor libros minores olim Maximi Victorini nomine inscriptos. de quibus ut rectius, quam adhuc factum est, iudicari possit, memoria manu scriptorum codicum, a quibus edita exemplaria recesserunt, explicanda est accuratius. sed primum de duobus libris de arte grammatica et de metris, deinde de reliquis duobus, quorum ratio ab illis diversa est, dicam. illos igitur in tribus codicibus ita scriptos inveni, ut priore loco liber de arte grammatica praescripto Victorini nomine poneretur eique subiceretur alter qui est de metris. ex quibus ea quae huc pertinent adscribam. codex Reginensis 1587 saec. X *incipit ars Victorini. Ars quid est* — (p. 197, 21) *aut cum correpta uocalis seu sola seu consonanti adiuncta syllabam facit quae partem orationis finiat ut o uirgo noua mi facies* — *quae omnia in metris obseruanda sunt. De exámetro uersu sive heroico. Metrum quid est* — *exequemur.* commentario de syllabis addita sunt quaedam de syllabís positione longis. eadem, quae in hoc codice inveniuntur, ex vetere codice Iacobi Reuui cum editione Putschii collato et maximam partem descripto adferuntur in codice Leidensi Perizoniano 56 Q. codex Neapolitanus IV A 34 saec. XI vel XII a Ianello catalog. bibl. lat. mus. Borbon. p. 27 ita describitur, ‘Victorini libellus de partibus orationis paginas 8 implens: alius uero ab arte grammatica, quam edidit Putschius p. 2450. Titulus in codice nostro *Incipit liber Victorini. Initium opusculi Ars quidem uniuscuiusque rei scientia: Artium genera quod sunt quaeres animi tantum poeticae musicae astrologiae grammaticae rhetoricae iuris scientiae.* Eiusdem Victorini libellus de hexámetro uersu. Initium *Metrum quid est? Rei cuiuscumque mensura. Metrum poeticum quid est? versificandi disciplina cum sillabarum ac temporum ratione in pedibus obseruata.* Haec praefixa in codice *Explicit liber Victorini de hexámetro sive heroico uersu;* quae tamen sic emendantur ad oram libri manu etiam vetere: *Explicit liber Victorini de partibus; incipit idem de hexámetro sive heroico uersu.* codex Gothanus 117 chart. saec. XV *Incipit liber Victorini. Ars quid*

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

est — (p. 205, 4) *colligi possunt. Coniunctio simplex ut si et composita ita etsi sed simplex producitur composita cum particula quidem corripitur ut siquidem. Explicit liber Victorini. De exámetro siue heroico uersu — exsequeremur.* sequitur deinde libellus de finalibus metrorum cum commentario de caesuris in fine codicis mutilato, *Incipit de finalibus metrorum. Quanquam — ut arma.*

Libellus de arte grammatica legitur in codice Sangallensi 877 nono vel decimo saeculo scripto, f. 1 *In nomine dei summi incipit ars victorini grammatici. Ars quid est — collegi possunt. finit ars victorini grammatici de analogia ac de cusionibus (l. ac divisionibus) aliis deo gratias; et non addito nomine grammatici in codice Reginensi 251 saec. XI, f. 27 Artis grammaticae initium. Ars quid est — collegi possunt.* libellus autem de metris et hexámetro versu in codice Parisino 7559 saec. X post Phocae artem grammaticam scriptus est ita, *Incipit ars Palamonis de metrica institutione de exámetro uersu seu heroico. Metrum quid est — de ceteris uero suo loco. Incipit de caesuris. Cesure uersuum sunt IIII — greci uero quia geminos feriunt trimetros dicunt. finit. explicit liber Palamonis de metrica institutione.* commentario de caesuris addita sunt quaedam de metris (script. lat. rei metr. ed. Gaisf. p. 580—584) ex Isidoro collecta: sequitur deinde Alcuini ars. praeterea maxima pars utriusque libri recepta est in excerpta Audacis grammatici, cum quibus excerptis fere consentiunt pauca, quae e codice Vindobonensi 16, olim Bobiensi, f. 55*—56 in analectis grammaticis Vindobonensibus p. 199 sqq. edita sunt, *Littera quid est — allec caput* (p. 194, 10—196, 17). *incipit liber Palemonis de arte. Ars quid est — funambuli* (p. 187, 2—15).

Uterque liber in editione Basileensi a. 1527 e codice Murbacensi, quem Ioannes Sichardus praebuerat, primum editus et Marii Victorini nomine inscriptus est, forma tamen ab ea quae in libris manu scriptis habetur valde diversa, nam non solum interrogationibus et responsionibus, quibus grammaticus usus erat, remotis omnia in continuam orationem translata, sed praeterea etiam plurima mutata sunt. neque dubitari potest quin studio editoris, non auctoritati codicis, quo usus erat, haec nova libellorum forma tribuenda sit. Basileensem editionem accurate expressit Putschius, qui primus Maximi Victorini nomen, quo deinde libri vulgo usurpati sunt, praescripsit, inductus fortasse iis quae de duobus nominibus in principe editione scripta sunt, vel ut a Marii Victorini libris hos diversos esse significaret. ceterum in commentario de arte grammatica quaedam e codice aliquo emendata habebat, sed ea paucis locis recepit. Putschii editionem Lindemannus, qui Gothano codice usus hos libros in primo volumine grammaticorum latinorum edidit, ita secutus est, ut non mutata vulgari librorum forma pauca e codice suo corrigeret. mihi ex iis codicibus, quos supra indicavi, in libro de arte grammatica codex Sangallensis ab Hermanno Hageno in meum usum descriptus, in libro

de metris Parisinus codex, quem ipse descripseram, parati fuerunt. ad horum igitur fidem utriusque libri recensionem ita exegi, ut omnem scripturae discrepantiam in adnotatione exhiberem: quamquam in Parisino codice infinita foedissimorum vitiorum multitudo per totum librum indicanda erat. sed ex ipsis vitiis memorabili exemplo cognoscitur ex vetere et bono codice eum descriptum esse, siquidem maxima eorum pars ita comparata est, ut librarium non intellecta vetere scriptura et ratione compendiorum ad haec vitia delapsum esse, interdum etiam propter eandem imprudentiam verba transposuisse appareat. in excerptis Audacis Bernensem et Monacensem codicem adhibui. Bobiensis codicis scripturam Vindobonenses editores praebuerunt. Gothanum a Duebnero cum Putschii editione collatum in schedis Lindemanni habui; integram tamen scripturam codicis recentissimi et non solum erroribus scribentis, sed etiam mutationibus recentium grammaticorum corrupti cum veteribus codicibus adscribere nolui, sed pauca, quae maxime memorabilia videbantur, adnotavi. principis editionis lectionem in iis indicavi, in quibus vel recte aliquid ab editore emendatum erat vel utile esse videbatur scire, quid ex illa olim vulgatum fuisset.

Commentarii de ratione metrorum et de finalibus metrorum inde ab octavo saeculo in multis codicibus scripti sunt, e quibus primum eos quorum fidem in illis recensendis secutus sum ponam, deinde alios, quorum mentio interdum in adnotatione facta est, indicabo additis titulis, qui libris praescripti et subscripti sunt. codex Vindobonensis 16, olim Bobiensis, saec. VIII vel IX f. 44*—47* *Incipit commentum maximini victorini de ratione metrorum. Liquentes — exerceat. finit. Incipit de finalibus metrorii. Quamquam — patent. explicit feliciter. De caesuris. Caesurae sunt — addita* (p. 240, 9). codex Monacensis 6281, olim Frisingensis 81, saec. X f. 81*—91* *Incipit commentarium maximiani victorini de ratione metrorum primo de litteris et syllabis. Liquentes — exerceat fin. lib. maximiani gramatici. Quae sint preterea tres primae maximī figurae dicendi. Magno temperato subtili. Magno id gravi accentu. Temperato id circumflexo accentu. Subtili id acuto. Aliter isidorus dicit Dicenda sunt — uehementia* (Isid. orig. II 17). *Metrorsus* (corr. *Metrorius*) *de latinis et in roma fuit et nobilissimo genere* (corr. *nobilissimi generis*) *patre solonio et matre prissionatia. Incipit de finalibus litteris uel syllabis metrorii. Quamquam — an meleboei fin. lib. metrorii grammatici: cf. gramm. lat. v. IV p. XLIV.* codex Monacensis 19484, olim Tegernseensis 1484, saec. X f. 14—22* *Commentarium maximi victorini de ratione metrorum primo de litteris syllabis incipit. Liquentes — genetiuis* (p. 224, 15). *De uerbis* (p. 225, 1) — *exerceat* (p. 228, 5). *De participiis — ultra una* (p. 224, 16—29). *Quamquam de litteris — ut aio* (p. 230, 6). codex Parisinus 7530 saec. VIII f. 29—31* *De obseruatione ultimae syllabae casu singulari omnium partium orationis ac*

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

prius de nomine ordine litterarum uocalium obseruato deinde addita consonante. A terminatus (p. 231, 4) — obseruanda sunt. explicit (p. 239, 17): cf. gramm. lat. v. IV p. XLI. codex Palatinus 1753, quem supra descripsi, librum de finalibus metrorum praescripto Sergii nomine exhibet.

Ex reliquis codicibus, quos paucis locis commemoravi, utrumque librum continent duo, Parisinus 7491 saec. X *Incipit commentarium maximi uictorini de ratione metrorum. Primo de litteris et de syllabis. Lipientes — exerceat. Incipit metrorius de met ratione. Quamquam — meliboei*, et Parisinus suppl. 69 saec. XI *Commentarium maximi uictorini de ratione metrorum. prima de litteris et syllabis. Lipientes — ultra una. explicit uictorin incipit metrorius maximinum. Quamquam — patent ut euax heu. explicit.* maximam partem libri de finalibus omisso nomine auctoris cum arte Donati confusam habent codex Sangallensis 876 saec. IX et Bernensis 207 saec. IX vel X, e quibus Bernensem Hagenus anecd. Helvet. p. XV accurate descripsit et in hoc libro cum Putschii editione contulit. similiter in Lavantino codice, de quo dixi gramm. lat. v. IV p. XLIX, prior pars huius commentarii in explanationes in Donatum p. 522 recepta est, posterior ib. p. 562. commentarius de caesuris p. 240 nomine Victorini inscriptus legitur in codice Bernensi 338 saec. IX f. 16 post Capri tractatum de verbis dubiis, *De cesuris ratio uictorini. Caesurae sunt — meliboei.*

Sed praeter hos codices quos dixi et alios eiusdem fere aetatis complures, quos praetermisi, magnus numerus est codicum quinto decimo saeculo scriptorum, in quibus plerumque hi duo libri ita scripti sunt, ut priore loco liber de ratione metrorum, posteriore alter de finalibus ponatur, ut in Ambrosiano M 69 *Comentarium maximini uictorini de ratione metrorum prima de litteris et syllabis. Lipientes — uictorinus finit. incipit metrorius maximinus. Quamquam* sqq., et in Vrbinate 1157 *Commentarium Maximi Victorini de ratione metrorum. Lipientes* sqq. *incipit Metrorius Maximinus. Quamquam* sqq.; rarius ita, ut liber de finalibus antecedit eum qui est de ratione metrorum, ut in Vrbinate 452 *Metrorius Maximinus de syllabis. Sed ex uocalibus* sqq. (p. 229, 8) *Maximinus Victorinus de ratione metrorum. Coniunctas* sqq. (p. 218, 4), et in Vaticano 1491 *Metrorius. Quamquam* sqq. *Maximus Victorinus. Lipientes* sqq. quod genus librorum propterea commemoravi, quod his primi editores usi sunt.

Primum autem hi duo libri editi sunt Mediolani a. 1473 hoc titulo, *Commentarium Maximi Victorini de ratione metrorum et Metrocius Maximus de litteris et de syllabis*: cf. gramm. lat. v. IV p. XLIV. postea Ianus Parrhasius utrumque Maximi Victorini nomine inscriptum mutato ordine librorum repetiuit Mediolani a. 1504 (ib. p. IX). *Maximi Victorini commentarium secundum de finalibus metrorum. Quamquam* sqq., deinde

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

Maximi Victorini commentarium. Liquescentes sqq. nova ratio editione Basileensi a. 1527, quam supra p. IX descripsi, inducta est. in ea enim commentarius de finalibus e codice Palatino, de quo dixi p. VIII, editus et Servii nomine inscriptus est f. 55, deinde post duos Marii Victorini libellos de re grammatica et de carmine heroico Maximi Victorini de ratione metrorum commentarius f. 82. eam in hac quoque parte secutus est Putschius, qui commentarium de finalibus inter Servii libros posuit p. 1799—1800, alterum de ratione metrorum inter Maximi Victorini libros, quos dixerat. post Putschium Lindemannus in primo volumine grammaticorum latinorum librum Maximi Victorini de ratione metrorum cum duobus libris, de quibus antea dictum est, Bobiensi et Gothano codice adhibito edidit. librum autem de finalibus Maius class. auct. v. III p. 504 ea forma, quae in recentibus Italicorum codicibus est, edidit hoc titulo, 'Metrorum Maximini de longis et brevibus'. eundem Vindobonenses analectorum grammaticorum editores p. 455 addita discrepantia scripturae codicis Bobiensis et Vindobonensis 3250 quinto decimo saeculo scripti ediderunt. inscriptionem autem libri in Parrhasii editione repertam, 'Maximi Victorini commentarium secundum de finalibus metrorum', receperunt.

In libris diu in scholis grammaticorum tractatis et diverso modo in codicibus scriptis cum certo dici nequeat, quid ex antiquissima memoria traditum, quid postea omissum vel additum vel mutatum sit, id maxime sequendum putavi, ut unius codicis forma, quoad eius fieri posset, exhiberetur. eum volui esse Bobiensem, cuius lectionem in Victorini libro de ratione metrorum schedae Lindemanni paulo accuratius descriptam, quam ab ipso in editione proposita erat, praebuerunt; in libro de finalibus eiusdem libri scriptura in editione Vindobonensi indicata erat. eum igitur in utroque libro ita secutus sum, ut, ubi ab eo discedendum esset, scripturae discrepantiam adscriberem, omissis tamen levissimis quibusdam rebus, quae diligentissime a Vindobonensibus editoribus adnotatae erant. ad hunc in libro de ratione metrorum adsumpsi duos codices Monacenses, quorum alter, qui olim Frisingensis fuit, una cum Bobiensi, quocum plerumque consentit, antiquiorem, verumtamen singulis locis saepe corruptam recensionem praebet, alter olim Tegernseensis, cum aliis locis ab illis recedit, tum commentarios de participiis et de adverbis transpositos habet et omnino recentiore recensionem exhibet, quam ipsam et alii libri manu scripti complures et Basileensis editio ex simili codice expressa sequuntur. Monacensium quoque codicum lectionem integram exhibui, quamquam leviores discrepantias, velut mutatum saepissime leviter ordinem verborum, praetermisi. in libro de finalibus praeter Bobiensem scriptura duorum codicum, Palatini et Parisini, indicata est; paucis locis etiam ex reliquis, quos supra indicavi, quaedam addidi. sed in Bobiensi et Palatino codice cum multa posteriore manu adscripta sint, quorum maxima pars non ad corrigendam priorem scripturam pertinet, sed instar scholiorum

adscripta est, ut ea quae a grammatico scripta erant exemplis adpositis illustrarentur vel augerentur, ea quae huc pertinebant a reliqua adnotatione separata per se posui. eius generis additamenta autem cum in aliis codicibus in ordinem verborum reciperentur, magna orta est scripturae diversitas. sed hanc pluribus etiam codicibus adhibitis ante oculos ponere inutile erat, in hoc praesertim libro, qui totus in vilissimo argumento versatur et pauca continet, quae maiore cura digna sint.

Apud grammaticos horum librorum memoria non extat ante Audacem, qui sexto fere saeculo, ut videtur, duos commentarios de arte grammatica et de metris in suum librum, cui titulum fecit *de Scauri et Palladii libris excerpta per interrogationem et responsonem*, recepit. Audacis libro deinde et Beda et Iulianus Toletanus usi sunt, quorum uterque etiam commentarium de finalibus syllabis non nominato auctore usurpavit. Beda autem de metr. p. 2371 libellum de ratione metrorum p. 218, 23 significans nomen Victorini posuit, *quis enim audiat Victorinum docentem ut scandamus 'ente carina', facientes synalipham in media parte orationis? quod nunquam fecere priores.**)

Iam nomen Maximi vel Maximini Victorini (neque enim constat utra forma genuina sit) uni libro de ratione metrorum inscriptum invenitur in codicibus, neque quidquam praeterea de illo memoriae proditum est. nam in reliquis libris nomen grammatici, cui olim tributis sunt, a libris manu scriptis auctoritatem non habet. sed ex his primum libellus de finalibus syllabis hoc nomine editus est a Iano Parrhasio. qui cum in codicibus librum de ratione metrorum ita inscriptum invenisset, *commentarium Maximi Victorini de ratione metrorum primo de litteris et de syllabis*, et ei subiectum hunc *de finalibus Metrorii*, prioris libri inscriptionem ita interpretatus est, ut posteriorem quoque librum eidem auctori, qui priorem scripsisset, tribueret eique titulum faceret *Maximi Victorini Commentarium secundum de finalibus Metrorum*. et recte quidem pro nomine Metrorii, quod per se non minus suspectum est, quam vana commenta de genere grammatici, quae in Frisingensi codice adscripta sunt, restituit *de finalibus metrorum*. sed ut Maximi Victorini nomen ad solum priorem librum pertinet, ita illis quae addita sunt, *primo de litteris et de syllabis*, prima eius libri pars, quae est de litteris liquentibus et

*) Saepius ii qui nono et decimo saeculo de arte grammatica scripserunt his libris usi sunt, quorum testimonia in quaest. gramm. part. II de Maximi Victorini libris de arte grammatica qui feruntur (Halis a. 1871) p. VI exhibui. sed illi plurima non nominatis auctoribus in suos libros transtulerunt. siquid autem adscriptis veterum grammaticorum nominibus ponunt, in libello de arte grammatica nomine utuntur Victorini; commentarium de metris Palaemoni tribuunt, quod ipsum nomen et huic libro in Parisino codice et excerptis de arte grammatica in Bobiensi praescriptum est; eum qui commentarium de ratione metrorum frequentissime ab illis usurpatum scripsit mutato paulum vetere nomine constanter Maximianum appellant.

de syllabis, significatur. non maiorem auctoritatem in libro de finalibus habet nomen Maximini, quod in recentioribus codicibus ex subscriptione praecedentis libri, ut videtur, repetitum et cum corrupto Metrorii nomine coniunctum est. accedit quod multa quae hic leguntur similiter in Servii libro de finalibus ad Aquilinum scripta sunt; neque constat quis primus hoc genus regularum, quod postea diuturno scholarum usu a multis tractatum est, composuerit. omnino autem in huius modi libris, in quibus aut pauca aut nulla antiquioris doctrinae vestigia relicta sunt, de veteribus auctoribus quaerere parum utile et natura sua incertum est. ceterum ne de ratione metrorum quidem integrum veteris grammatici librum relictum esse manifestum est. nam non solum a liquentibus litteris parum apte initium fit, sed in reliquis etiam partibus de mensura syllabarum et de scansione versuum ita disputatur, ut et iusta ratio desideretur, et multa omissa esse appareat. cuius negligentiae exemplum relictum est p. 219, 23, *quidquid enim in tur syllaba finitur, breve est, ut postea dicemus*: ea enim syllaba in finalibus syllabis verborum omissa est. itaque et haec, quae fidem manu scriptorum librorum secuti Maximo Victorino tribuimus, ex maiore opere excerpta, et regulae finalium syllabarum, quae ab alio auctore compositae erant, propter similitudinem argumenti excerptis Maximi Victorini subiectae sunt.

Minus certum iudicium est de duobus libris de arte grammatica et de metris, qui non solum ita coniuncti in quibusdam codicibus leguntur, ut nomen Victorini, quod priori praescriptum est, ad utrumque pertinere videatur, sed etiam propter similem rationem disserendi et genus dicendi uni auctori haud dubie tribuendi sunt. sed eosdem ex antiquiore libro neglegenter collectos et perturbato ordine verborum depravatos esse appareat. neque ex vetere defectu archetypi vel transpositione membranarum, de qua re olim Spengelius *allgem. Schulzeit.* a. 1832 p. 285 cogitabat, omnis illa depravatio derivari potest, sed praeter ea quae casu perierunt vel perturbata sunt, uterque liber curam grammatici expertus est, qui ea quae nunc legimus collegit et in hanc formam redegit. de metris quidem veterem auctorem plura scripsisse vel scripturum fuisse, quam nunc supersunt, in fine commentarii de hexametro indicatum est p. 215, 24, *hactenus de hexametro dactylico, de ceteris vero suo loco*. aliam autem recensionem eamque ex parte meliorem habebat Audax. quamquam enim non omnia, quae in eius excerptis addita sunt, ex his commentariis petivit, sed quaedam etiam ex alio fonte duxit, tamen certum est eum et rectius dispositos et non nullis locis pleniore habuisse libros. quare ne haec inter se confunderentur, aptum esse visum est nunc eam formam, quae codicibus tradita est, exhibere; postea ex Audacis excerptis ea quae memoria digna sunt edam. quam fidem autem nomina Scauri et Palladii in praescriptione excerptorum ab Audace posita habeant, non constat. nam Scauri nomen, ut videtur, ad priorem excerptorum partem,

quae ex his commentariis, de quibus nunc dicimus, petita est, pertinere voluit, Palladii ad posteriorem, in qua de tribus partibus orationis, de coniunctione, de praepositione, de interiectione, plurima ex Probi institutis artium collecta sunt. neque maiorem auctoritatem habet nomen Palaemonis a grammaticis saepe usurpatum, quod et commentario de metris inscriptum est in Parisino codice et excerptis de arte grammatica in Bobiensi. restat nomen Victorini, quod in principe editione utriusque libro inscriptum et ad Marium Victorinum rhetorem, qui circa annum trecentimum quinquagesimum vixit, relatum est, eidemque auctori artem maiorem quattuor libris divisam editor tribuerat: ab hac ratione deinde Putschius et Lindemannus et qui hos secuti sunt substituto in minoribus libris Maximi Victorini nomine parum prudenter discesserunt. *) nam a libro quidem de ratione metrorum, in quo solo illud nomen fidem habere supra dixi, horum uterque plane diversus est; sed cum iis quae Marius Victorinus ante Aphthonii libros scripsit multa in minore libro de arte grammatica consentiunt. nam primum de definitione artis et de arte grammatica eadem, a quibus ille exorsus est, in hoc libro praecipuntur. deinde quae de voce, de litteris, de syllabis scripta sunt, pluribus locis dispersa apud illum inveniuntur p. 4, 13, 5, 14, 23, 14, 26, 15, 29, 27, quamquam in maiore opere doctior de his omnibus disputatio est, et quaedam aliter atque in hoc libello tradita sunt. in reliquis autem partibus grammaticae artis, de quibus in maiore opere Marii Victorini nihil scriptum est, iidem auctores adhibiti sunt, quibus illum in prima parte operis usum esse dixi. nam plurima similiter apud Charisium, Diomedem, Donatum, Dositheum scripta sunt. in commentario de metris pauca inveniri, quae cum Mario Victorino consentiant, mirum non est, quandoquidem ille de metris non sua, sed Aphthonii praecepta posuit. sunt autem fere haec, eaque et vulgaris neque ab omni parte inter se consentientia, de trochaeo in fine hexametri posito p. 208, 26 Mar. Vict. p. 71, 13, 72, 19; de senarii versus appellatione p. 209, 17 Mar. Vict. p. 79, 8, 132, 9; de hexametro dactylico tantum et de modo syllabarum in versu hexametro p. 210, 1

*) Post Lindemauni editionem de Maximo Victorino copiose disputavit Osannus Beitr. z. griech. u. roem. Litteraturg. v. II p. 352. qua disputatione hoc probare studuit, praeter quattuor Marii Victorini libros duos ex minoribus, qui sunt de metris et de ratione metrorum, Victorini rhetori, quem iam C. Marius Maximinus Victorinum dici volebat, tribuendos, tertium vero de arte grammatica a reliquis diversum esse. Osanni sententiam de duobus libris, quos ille Victorino rhetori tribuerat, probavit Lerschius Zeitschr. f. Alterthumswiss. a. 1840 p. 115, et cum a commentario de metris alterum de grammatica arte separari non posse intellexisset, hunc quoque ab eodem auctore scriptum esse existimavit. rectius Wentzelius symbol. crit. ad hist. script. rei metr. lat. p. 55 refutata Osanni sententia librum de ratione metrorum a reliquis duobus omnino seiungendum, hos vero ab uno grammatico, quem ille diversum a Mario Victorino esse voluit, scriptos esse demonstravit.

Mar. Vict. p. 70, 20. 72, 12; de priapeo et de pythio metro p. 215, 5 Mar. Vict. p. 151, 1. 50, 19. sed in primis memorabile est quod de sua aetate grammaticus profitetur, cum Lactantium sua memoria de metris scripsisse dicit p. 209, 11, *nostra quoque memoria Lactantius de metris 'pentameter' inquit et 'tetrameter'*. haec enim ad Firmianum Lactantium, quem, antequam christianam fidem profiteretur, non solum rhetoricae et grammaticae operam dedisse, sed etiam de metris scripsisse scimus (Damas. epist. ad Hieronymum, Hieron. op. ed. Vallars. v. I p. 159; Rufin. de metr. Ter. p. 564, 7), satis probabiliter referuntur. aliquot annis autem post Firmianum Lactantium C. Marium Victorinum Romae rhetoricam artem docuisse auctore constat Hieronymo comm. in epist. ad Gal. praef. v. VII p. 367, *non quod ignorem C. Marium Victorinum, qui Romae me puero rhetoricam docuit, edidisse commentarios in apostolum*; id. de vir. illustr. c. 101 vol. II p. 935 *Victorinus natione Afer Romae sub Constantio principe rhetoricam docuit et in extrema senectute Christi se tradens fidei scripsit adversus Arium libros dialectico more valde obscuros*, chron. ad a. 2370 (a. 356 p. Chr.) *Victorinus rhetor et Donatus grammaticus, praeceptor meus, Romae insignes habentur, e quibus Victorinus etiam statuum in foro Traiani meruit*. eundem omnium liberalium doctrinarum peritissimum fuisse scribit Augustinus confess. VIII 2. in grammatica arte eum operam collocavisse memoriae proditum non est; sed ea tum fuit horum studiorum cum rhetoricis societas, ut ne ab his quidem alienus esse posset qui rhetorica arte docenda famam adeptus erat.

C. Mario Victorino rhetori igitur cum propter aetatis significationem in libro de metris inventam Basileensis editor, cuius praefationem supra exhibui, et hunc et coniunctum cum eo de arte grammatica librum vindicavisset, ut eidem auctori quattuor Marii Victorini libri tribuerentur ipsum nomen effecit. de grammaticis autem Victorini studiis, de quibus nimia olim existimatio fuit, rectius iudicabitur, postquam maximam partem eorum, quae in maiore opere de metris scripta sunt, Aphthonio deberi exploratum est. fuit enim ad utilitatem scholarum potius quam ad doctas grammaticorum quaestiones intentus et in componendis vel excerptis iis quae ab antiquis auctoribus inventa erant nec diligentem nec peritum artis se praebuit. quae ratio non magis in primam partem maioris operis quam in minores de arte grammatica et de metris commentarios cadit, quamvis plura in his quam in maiore opere postea frequenti scholarum usu mutata sint. ac ne illud quidem a more illius aetatis alienum fuit, ut de iisdem rebus bis scriberent grammatici, cum primum ea quae ad institutionem puerorum maxime necessaria esse viderentur componerent, deinde eruditorum utilitati amplioribus libris consulerent. hunc igitur morem ita secutus esse videtur Victorinus, ut primum et de universa arte grammatica breviter scriberet et de metris pauca delibaret, deinde de elementis artis et de orthographia copiosius disputaret et praetermissis

Cambridge University Press

978-1-108-00641-5 - Grammatici Latini, Volume 6: Scriptores Artis Metricae

Edited by Heinrich Keil

Frontmatter

[More information](#)

PRAEFATIO

XXVII

reliquis grammaticae artis partibus omnem metrorum doctrinam Aphthonii libris in suum usum conversis exponeret.

De reliquis libris qui hoc volumine continentur suo loco dictum est. de Terentiano illud unum addendum est, principem editionem, cuius scripturam ex Lachmanni exemplo repetiveram, postea ex bibliotheca gymnasii Ioachimici Berolinensis liberaliter ad me missam et cum nova editione, dum typis describitur, denuo collatam esse. in quo negotio omnia accuratissime a Lachmanno indicata esse inveni. duos autem libros, quos praeter eos quos nunc edidi huic volumini destinaveram, excerpta Audacis et Bedae librum de metris, reposui, ne modum excederet volumen. ii igitur una cum libris grammaticorum de orthographia mox edentur.

Scripsi Halis Saxonum mense Octobri anni MDCCCLXXIII.

INDEX
LIBRORVM QVI HOC VOLVMINE CONTINENTVR

Marii Victorini ars grammatica	p. 1—184
Victorini ars [Maximi Victorini de re grammatica]	p. 186—205
Victorini de metris et de hexametro commentarius [Maximi Victorini de carmine heroico]	p. 206—215
Maximi Victorini de ratione metrorum commentarius	p. 216—228
De finalibus metrorum [Metrorii Maximini de longis et brevibus]	p. 229—242
Caesii Bassi fragmentum de metris [Atilii Fortunatiani ars]	p. 245—272
Excerpta grammatica. Donatiani fragmentum	p. 273—277
Atilii Fortunatiani ars	p. 278—304
[Caesii Bassi] de metris Horatii. Breviato pedum. De compositionibus	p. 305—312
Terentiani Mauri de litteris de syllabis de metris libri tres	p. 313—413
Marii Plotii Sacerdotis artium grammaticarum libri tres [M. Claudii Sacerdotis artium grammaticarum libri duo. Marii Plotii de metris liber]	p. 415—546
Rufini commentarii de metris comicorum et de numeris oratorum	p. 547—578
Malli Theodori liber de metris	p. 579—601
Fragmenta et excerpta metrica	
1. [Censorini] fragmenta de musica et de metris	p. 605—617
2. Fragmenta Bobiensia de versibus de finalibus syllabis de structuris de metris	p. 617—629
3. Fragmenta Parisina de iambico metro et de rhythmo	p. 629—632
4. Fragmenta Berolinensia et Sangallensia de hexametro et trimetro de speciebus hexametri de scansione heroici versus de iambico trimetro de pentametro de epodo octosyllabo	p. 632—641
5. Iulii Severi de pedibus expositio. De caesuris	p. 641—645
6. De pedibus	p. 646